

Występowanie na świecie w 2007 i początku 2008 r. chorób zgłaszanych do Światowej Organizacji Zdrowia Zwierząt (OIE)

TADEUSZ WIJASZKA, MARIAN TRUSZCZYŃSKI

Państwowy Instytut Weterynaryjny – Państwowy Instytut Badawczy, Al. Partyzantów 57, 24-100 Puławy

Wijaszka T., Truszczyński M.

Global occurrence of diseases reported to the World Organisation for Animal Health (OIE) in 2007 and the beginning of 2008

Summary

The major events affecting terrestrial animals in 2007 and early 2008 according to the report of the 76. General Session of OIE, were: the introduction of African swine fever to Georgia, Armenia, Azerbaijan and the Chechen Republic (Russia); the continuation of the highly pathogenic avian influenza epizootic due to the virus subtype H5N1 in some countries; the expansion of bluetongue virus serotype 8 and the first signs of the emergence of serotype 1 in Europe; the reoccurrence of the foot and mouth disease in certain areas; regular decline in the number of reported cases of BSE. Among the OIE-listed aquatic animal diseases two important ones were mentioned: the introduction of epizootic ulcerative syndrome into some countries in southern Africa; the occurrence of viral haemorrhagic septicaemia in several countries.

Keywords: animal diseases, status world wide

Oдноśne informacje przedstawił dr Karim Ben Jebara, kierownik Departamentu Informacji o Zdrowiu Zwierząt w OIE (1, 2). Dotyczyły one Listy chorób zwierząt zgłaszanych do OIE (OIE listed diseases). Bliższe dane, które ją definiują, podano uprzednio (3, 4). Jako główne wydarzenia epizootologiczne roku 2007 i początku 2008 wymieniony referent uznał: pojawienie się na terenie środkowo-wschodniej Europy afrykańskiego pomoru świń (ASF); utrzymywanie się w niektórych krajach wysoce chorobotwórczej grypy ptaków (highly pathogenic avian influenza, HPAI), wywołanej przez podtyp H5N1; rozprzestrzenianie się wirusa choroby niebieskiego języka (bluetongue virus), zwłaszcza serotypu 8 i pojawienie się serotypu 1; wystąpienie w szeregu krajów pryszczy.

Afrykański pomór świń

Afrykański pomór świń od lat występuje enzootycznie w licznych krajach Afryki. W 2007 r. i pierwszych miesiącach 2008 r. ponownie pojawił się w Burkina Faso, Nigerii, Tanzanii i Zambii, a po raz pierwszy we wrześniu 2007 r. na Mauritiusie. Terytoria obu Ameryk były wolne od ASF. W Europie, w krajach, w których występował, został zlikwidowany w latach 80. lub 90. ubiegłego stulecia. Włochy pozostały jedynym państwem, gdzie wyłącznie na Sardynii choroba ta

utrzymuje się do chwili obecnej u dzików. W takiej sytuacji zaskakujące okazało się kliniczne wykazanie w kwietniu 2007 r. ASF w Gruzji, co potwierdzono badaniem laboratoryjnym w czerwcu 2007 r. Był to pierwszy przypadek pojawienia się tej choroby w Gruzji. Przypuszcza się, że wirus został tam zawleczony z produktami pochodzenia zwierzęcego z portu Poti nad Morzem Czarnym. W sierpniu 2007 r. wykazano ASF w sąsiadującej z Gruzją Armenii (13 ognisk). Jedno z ognisk było blisko granicy z Azerbejdżanem, gdzie w styczniu 2008 r. wystąpiły zachorowania na ASF u świń. Źródłem infekcji były dziki. Zgodnie z informacją dla OIE, likwidacja choroby miała miejsce 7 lutego 2008 r. Rosyjska służba weterynaryjna informowała w listopadzie 2007 r. o ASF u dzików w Republice Czeczenii, co stanowiło pierwsze ognisko tej choroby w Rosji od 1977 r. Na podstawie przedstawionych danych sformułowana została obawa, że ASF stanie się chorobą w określonym wyżej regionie stacjonarną, zwłaszcza ze względu na rezerwuariuszy wirusa u dzików i obecność kleszczy z rodzaju *Ornithodoros*. Mimo że Gruzja, Armenia i Azerbejdżan nie zgłaszają aktualnie nowych ognisk ASF, referent zalecał uruchomienie systemów wczesnego ostrzegania i wykonywanie przeglądów serologicznych w kierunku ASF.

Grypa ptaków

Miedzy 2003 r. a wczesnymi miesiącami 2008 r. 61 krajów, względnie terytoriów, informowało o stwierdzeniu wysoce chorobotwórczej grypy ptaków (highly pathogenic avian influenza, HPAI), wywołanej przez podtyp H5N1. Choroba ta w końcu 2003 i w 2004 r. ograniczała się do Azji Południowo-Wschodniej, a w 2005 r. rozprzestrzeniła się do Azji Centralnej, Rosji i Europy Wschodniej. W 2006 r. wykazano jej obecność w Afryce, Środkowym Wschodzie i w Europie Zachodniej, gdzie zakażeniu głównie ulegały ptaki dzikie. W tymże roku występowanie choroby zgłosiło 47 państw lub terytoriów. W 2008 r., do końca maja, 12 państw potwierdziło ponowne wystąpienie HPAI, wywołanej przez H5N1 po uprzedniej eradykacji, co wskazywało na nieprzerwane krążenie wirusa. Dotyczyło to: Republiki Korei, Hongkongu, Indii, Iranu, Izraela, Japonii, Laosu, Szwajcarii, Tajlandii, Turcji, Ukrainy i Zjednoczonego Królestwa (w ostatnio wymienionym państwie wyłącznie u ptaków dzikich).

W 2007 r. 29 krajów, w tym 4 państwa w Afryce, 14 w Azji, 3 na terenie Środkowego Wschodu i 8 w Europie, informowało o przypadkach HPAI, wywołanej przez H5N1 u drobiu, dzikich ptaków lub u drobiu i dzikich ptaków. W odniesieniu do Bangladeszu, Beninu, Ghany, Kuwejt i Arabii Saudyjskiej były to pierwsze informacje o rozpoznaniu choroby. Okazało się, że liczba zgłoszeń o HPAI w 2007 r. była mniejsza (29 państw) niż w 2006 r., kiedy choroba występowała w 47 krajach. Począwszy zatem od 2007 r. następował spadek liczby krajów, z których zgłaszano HPAI, jak też liczby ognisk w poszczególnych krajach. Benin, Niemcy, Izrael, Myanmar, Nigeria, Polska, Rumunia, Arabia Saudyjska, Togo i Zjednoczone Królestwo informowały OIE o likwidacji ognisk H5N1 i o nie wystąpieniu nowych zachorowań u drobiu.

W marcu 2008 r. OIE uzyskał informację z Wietnamu o nowym gatunku zwierzęcia zakażonym przez H5N1. Stanowiła go cyweta palmowa – *Chrotagale owstoni*.

Podsumowując ewolucję pandemii grypy ptaków, dr Jebara informował, że w 18 krajach zlikwidowano HPAI w 2007 r., a w 11 osiągnięto ten efekt z początkiem 2008 r. Jednak 4 spośród wymienionych 18 krajów zanotowały ponowne pojawienie się HPAI na początku 2008 r. Choroba występuje ciągle m.in. w Indonezji oraz Egipcie i prawdopodobnie w części terytorium Wietnamu, Bangladeszu i Ludowej Republiki Chin, mimo stosowanych (z wyjątkiem Bangladeszu) szczepień. Uważał również, że obecna pandemia stanowi niespotykany dotychczas wyjątek grypy ptaków, co do tak długiego utrzymywania się w czasie i tak szerokiego zasięgu terytorialnego. Zwracał uwagę na konieczność lepszej niż dotychczas oceny skuteczności dopuszczanych do stosowania szczepionek, jak też częstszych szczepień tam, gdzie choroba utrzymuje się enzootycznie.

Pryszczycza

Pryszczycza wystąpiła w 2007 r. ponownie na Cyprze, licząc od 1964 r. i w Zjednoczonym Królestwie, w obu krajach wywołana przez typ O. Ogniska te zostały zlikwidowane na Cyprze w tymże roku, a na początku w 2008 r. w Zjednoczonym Królestwie. Tam źródłem zakażenia prawdopodobnie był Instytut Zdrowia Zwierząt, Pirbright i laboratoria firmy farmaceutycznej Merial.

W Afryce ponownie stwierdzono pryszczycę w Botswanie u bydła, owiec, kóz w październiku 2007, wywołaną przez serotyp SAT1. Miedzy listopadem 2007 r. i początkiem stycznia 2008 r. w Namibii rozpoznano 8 ognisk pryszczycy, wywołanych przez SAT2. Prawdopodobnym źródłem było nielegalne przemieszczanie bydła. W lutym 2008 r. Zambia informowała OIE o wystąpieniu pryszczycy, wywołanej przez niezidentyfikowany dotychczas serotyp. W Egipcie między wrześniem 2007 r. a styczniem 2008 r. rozpoznano 2 ogniska pryszczycy, wywołanej przez serotyp O. Przy końcu marca 2008 r. wykryto ognisko pryszczycy w Mozambiku. Wirus jeszcze nie jest sklasyfikowany, co do przynależności serotypowej. W Nigerii zanotowano 2 ogniska pryszczycy w styczniu i lutym 2008 r. Potwierdzono krążenie na terytorium Środkowego Wschodu serotypów O i A, a w mniejszym stopniu Azja 1.

W Izraelu stwierdzono w 2007 r. kilka ognisk pryszczycy, których przyczyną był serotyp O; dotyczyły one bydła i małych przeżuwaczy oraz gazeli; w tymże roku zostały zlikwidowane. Kolejne ognisko zlikwidowano w lutym 2008 r. Z Libanu informowano o 2 wystąpieniach pryszczycy, wywoływanych przez niezidentyfikowany serotyp wirusa pryszczycy. W 2007 r. pryszczycę, wywołaną przez serotyp O, rozpoznano w Autonomicznych Terytoriach Palestyny u małych przeżuwaczy. W Turcji od lat pryszczycza występuje enzootycznie. W styczniu 2007 r. zidentyfikowano w Tracji serotyp A22, odmiana Iran 2005, po raz pierwszy w tym regionie i ponownie serotyp O. W Republice Ludowej Chin wyisobniono serotyp Azja 1 między styczniem i listopadem 2007 r. i ponownie w marcu 2008 r. W Kazachstanie wykryto w 2007 r. ognisko pryszczycy, wywołanej przez serotyp O. W tym samym roku ten sam serotyp wykazano w Kirgistanie i Demokratyczno-Ludowej Republice Korei. W Wietnamie notowano kilka ognisk pryszczycy wywołanej przez Azja 1 w czerwcu 2007 r. Jego występowanie stało się enzootyczne, o czym informowano OIE w lutym 2008 r. W styczniu i lutym 2007 r. zidentyfikowano u bydła szczepę serotypu O w Boliwii i Ekwadorze.

Reasumując, pryszczycza nadal stanowi, ze względu na liczne, rozsiane po świecie ogniska, najpoważniejsze zagrożenie dla produkcji bydła i małych przeżuwaczy, nie tylko tam, gdzie występuje stacjonarnie, ale również w odniesieniu do krajów o wysokim pozio-

mie cywilizacyjnym, jak na przykład Zjednoczone Królestwo.

Choroba niebieskiego języka

Wirus choroby niebieskiego języka występuje aktualnie, zgodnie ze sprawozdaniem OIE, na całym świecie, w tym na terenach z klimatem tropikalnym i subtropikalnym oraz umiarkowanym. Stwierdzane są duże różnice w rozprzestrzenieniu geograficznym poszczególnych serotypów wirusa i głównych gatunków kleszczy (*Culicoides*), będących jego wektorami. Choroba w ostatnich latach pojawiła się na obszarach, na których wcześniej nie była stwierdzana. Związane jest to z mającym miejsce ocieplaniem się klimatu, co umożliwia bytowanie ciepłolubnych kleszczy. W Europie głównymi serotypami wirusa choroby niebieskiego języka (blue tongue virus, BTV) jest BTV-8, który występuje znacznie szerzej niż BTV-1. Ten ostatni jest natomiast w fazie narastającego rozprzestrzeniania się w kierunku północnym. W przypadku serotypu BTV-8 po pierwszej epizootii w Holandii w 2006 r. infekcja rozprzestrzeniła się na terenie Belgii, Niemiec i północnej części Francji oraz na obszarze Luksemburga. Było to, historycznie ujmując, pierwsze pojawienie się choroby niebieskiego języka w tak na północ wysuniętej części Europy. Przypuszczano, że zima, z niskimi temperaturami, może zniszczyć owadzie wektory, co nie nastąpiło. W 2007 i 2008 r. wystąpiły zachorowania wskazujące, że choroba niebieskiego języka przyjmuje charakter enzootyczny w tej części Europy. Niejasną pozostaje kwestia przetrwania wirusa choroby niebieskiego języka między falami kolejnych jej wystąpień. Istnieje kilka, wymienionych przez dr. Jebarę (1, 2), wymagających sprawdzenia możliwości: utrzymanie infekcyjności wirusa w organizmie wektorów, które przeżywają chłodne zimy; transowaryjny jego przekaz kolejnym pokoleniom wektora; utrzymująca się infekcja w organizmie kręgowców i/lub transmisja przez łożysko od zakażonej krowy do cielęcia. W Europie południowej z przypadków choroby niebieskiego języka izolowano: BTV-1, BTV-2, BTV-4, BTV-8, BTV-9 i BTV-16. W 2007 r. BTV-8 pojawił się ponownie w krajach, w których występował w 2006 r., skąd przedostał się w 2007 r. przez kanał oddzielający Francję i Belgię od Zjednoczonego Królestwa do tego kraju. W październiku 2007 r. dotarł również do Danii, gdzie jednak nie notowano ognisk choroby niebieskiego języka do maja 2008 r., czyli do momentu referowanego sprawozdania. We Francji, gdzie choroba w 2006 r. występowała w części północnej, pojawiła się dodatkowo na południu kraju w 2007 r. Następnie została stwierdzona w Szwajcarii i we Włoszech w marcu 2008, a wcześniej (styczeń) w Hiszpanii. Choroba niebieskiego języka została rozpoznana w 2007 r. również w Niemczech i w Republice Czech. W sumie ponad 28 000 ognisk choroby niebieskiego języka wywołanej przez BTV-8 zgłoszonych zostało do OIE w okresie od stycznia 2007 r. do maja 2008 r.

Druga fala zachorowań na chorobę niebieskiego języka w Europie, szerząca się w kierunku północnym z Hiszpanii (Andaluzja) i Portugalii do Francji związana była etiologicznie z BTV-1. Dotarła do południowo-wschodnich departamentów tego kraju. Wirus ten izolowano również z terenu Sardynii (Włochy) i Tunezji. Rozpoznano w sumie 8000 ognisk choroby wywołanych przez serotyp BTV-1 – w okresie od stycznia 2007 r. do maja 2008 r.

Główny wektor wirusa choroby niebieskiego języka *Culicoides imicola* w Afryce i krajach basenu śródziemnomorskiego nie został nigdy wykryty na terenach, na których wykazywano BTV-8, to jest w Europie położonej bardziej na północ i tam, gdzie wykazywano BTV-1 w północnej Hiszpanii i we Francji. Przeglądy entomologiczne są aktualnie prowadzone na terenach, na których występują wymienione dwa serotypy wirusa i gatunki *Culicoides*, to jest zespół *Culicoides obsoletus* włącznie z *C. dewulfi* i *C. chiopterus*. Rozmnażają się one wyłącznie w nawozie bydła i koni; są uważane, z dużym prawdopodobieństwem, za wektory infekcji. Badanie biologii wektorów jest istotne w doskonaleniu zwalczania choroby.

Z Australii informowano o pierwszym przypadku wywołanej przez serotyp 7 choroby niebieskiego języka u bydła. Ten sam serotyp występował w krajach na północ od Australii. Podejrzewa się, że wiatry monsunowe przenosiły okresowo wektory wirusa. W Australii północnej izolowano uprzednio od bydła serotypy BTV: 1, 3, 9, 15, 16, 20, 21.

Gąbczasta encefalopatia bydła

Chorobę tę, czyli BSE, po raz pierwszy rozpoznano w Zjednoczonym Królestwie w 1986 r. Od tego czasu rosła liczba przypadków nie tylko w Wielkiej Brytanii, ale też w innych europejskich krajach oraz następnie na obszarze innych kontynentów. Jednak najwięcej zachorowań dotyczyło Europy. W 2006 r. liczba zachorowań na BSE, zgłaszanych z Europy, stanowiła 95% wszystkich stwierdzonych na świecie zachorowań. Pozostałe, w małej liczbie, stwierdzono w Kanadzie, Izraelu, Japonii i USA. Przypadki BSE, wyłącznie u bydła importowanego, wykazano na Falklandach/Malwinach i w Omanie.

W Europie, we wczesnym okresie pojawienia się BSE obserwowano znaczącą różnicę między liczbą przypadków, które wystąpiły w Zjednoczonym Królestwie i liczbami w innych państwach Europy. Do 1995 r. przeważająca większość przypadków BSE miała miejsce w Zjednoczonym Królestwie. Natomiast od 1995 r. liczba przypadków BSE w Zjednoczonym Królestwie zaczęła spadać, podczas gdy w tym samym czasie liczba zachorowań na BSE w innych krajach europejskich zaczęła rosnąć, przy mimo to relatywnie małych, w porównaniu ze Zjednoczonym Królestwem, liczbach zachorowań w poszczególnych krajach. W konsekwencji w 2007 r. już tylko 50% przypadków BSE pochodziło ze Zjednoczonego Królestwa spośród

Tab. 1. Liczba przypadków BSE zgłoszonych do OIE w 2007 r.

Austria	1	Lichtensztajn	0
Belgia	0	Luksemburg	0
Kanada	3	Holandia	–
Republika Czech	2	Polska	7
Dania	0	Portugalia	–
Finlandia	0	Słowacja	–
Francja	–	Słowenia	1
Niemcy	4	Hiszpania	36
Grecja	0	Szwecja	–
Irlandia	25	Szwajcaria	0
Izrael	0	Zjednoczone Królestwo	67
Włochy	2	USA	0
Japonia	3	W całości	151

Objaśnienie: – brak danych

wszystkich zgłoszeń z Europy. Innymi słowy, wierzchołki rozpoznań BSE miały miejsce później w innych krajach Europy niż w Zjednoczonym Królestwie. W 1992 r. w Wielkiej Brytanii wykazano 37 280 przypadków BSE, co stanowi najwyższą roczną liczbę, podczas gdy w sumie wszystkie pozostałe kraje Europy osiągnęły szczyt 1035 zachorowań w 2002 r. Obecnie, po ponad 20 latach od pojawienia się BSE, obser-

wuje się w ostatnich latach stały spadek zachorowań na całym świecie. Przy utrzymaniu aktywnego nadzoru (surveillance) i zakazu skarmiania bydła mączkami mięsno-kostnymi w połączeniu z eliminacją z chowu potencjalnie zakażonych sztuk bydła jesteśmy bliscy eradykacji choroby. Tabela 1 zawiera liczby zachorowań bydła na BSE na świecie w roku 2007.

Główne choroby zwierząt wodnych

Spośród chorób zgłaszanych do OIE, występujących u zwierząt wodnych jako szczególnie ważne w roku 2007 wymieniano: wprowadzony do krajów Afryki południowej zakaźny zespół owrzodzenia (epizootic ulcerative syndrome) i wirusową krwotoczną posocznicę łososiowatych (viral haemorrhagic septicaemia), rozpoznaną w Belgii, Bułgarii, Norwegii, Zjednoczonym Królestwie i USA.

Piśmiennictwo

1. Anon.: 76 General Session OIE Technical Sessions. Draft Final Report, Paris 25-30 May 2007.
2. Anon.: 76 Session Working Documents, World Organisation for Animal Health, 2008.
3. Truszczyński M., Wijaszka T.: Zastąpienie listy A i B jedną listą chorób zgłaszanych do OIE. Medycyna Wet. 2005, 61, 234-235.
4. Wijaszka T., Truszczyński M.: Nowa lista chorób zgłaszanych do OIE. Medycyna Wet. 2006, 62, 1455.

Adres autora: doc. dr hab. Tadeusz Wijaszka, Al. Partyzantów 57, 24-100 Puławy; e-mail: T.Wijaszka@piwet.pulawy.pl